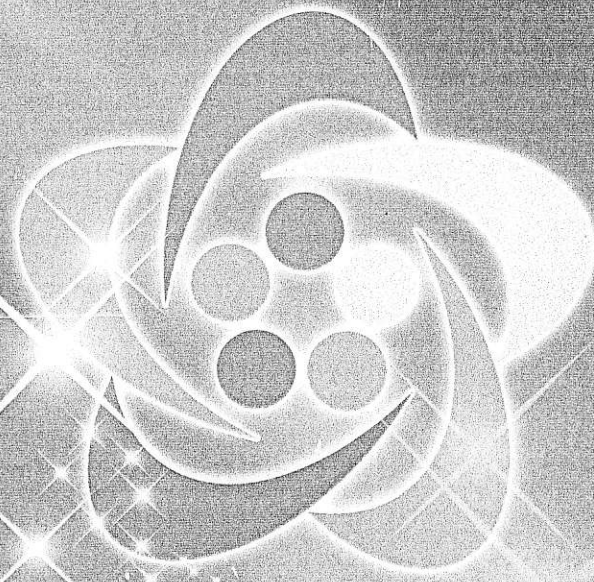

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی

مجموعه مقالات
Proceeding

th

ششمین همایش بین المللی
تربیت بدنی و علوم ورزشی

۱۴-۱۶ اسفند ۱۳۸۶

**International Congress on
Physical Education and
Sport Sciences**

4-6 March 2008

بررسی سطوح ادراکی و عوامل موفقیت انتخاب شغل دانشجویان تربیت بدنی دانشگاه‌های مشهد

رضا شجیع - دکتر نصراله جوادیان صراف
دانشگاه فردوسی مشهد

njsarraf@yahoo.com
rezashajie@yahoo.com

مقدمه: امروزه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی به دنبال تعریف دقیق بروندادها و سوق دادن اهداف آموزشی به سمت و سوی مباحث مربوط به موفقیت هر چه بیشتر دانشجویان هستند و در این میان تئوری تحول به عنوان ابزاری با اهمیت برای روشن ساختن این مباحث پیچیده مورد توجه قرار می‌گیرد (پاسکارلا و ترنزینی، ۱۹۹۱). بسیاری از دانشجویان از این جهت تحصیل را به عنوان یک حرفه انتخاب می‌کنند که باور دارند تحصیل می‌تواند برای آن‌ها یک زیربنای با اهمیت جهت توسعه شناخت، شایستگی‌ها و در نهایت موفقیت شغلی آنان در آینده بوده و همچنین می‌تواند آنان را در رویارویی با موانع و مشکلات یاری نماید (ساندرز و موریس، ۲۰۰۰؛ شفیع‌آبادی، ۱۳۸۴). یکی از مهمترین مشکلاتی که دانشجویان در طول دوران زندگی با آن روبرو هستند مسئله انتخاب شغل است که بر اساس همین اهمیت جایگاه ویژه‌ای را در تئوری‌های تحول به خود اختصاص داده است. انتخاب شغل یکی از سرنوشت‌سازترین تصمیم‌گیری‌های فرد در طول زندگی است که از طریق آن آینده شغلی، شیوه زندگی آینده و میزان سلامت روانی و مفید یا غیر مفید بودن خود را رقم می‌زند (شفیع‌آبادی، ۱۳۸۴).

در میان محققین بسیاری که انتخاب شغل را به عنوان یک فرایند تکاملی در نظر گرفته و جنبه‌های مختلف آن را در ارتباط با برنامه‌های آموزشی مورد بررسی قرار داده‌اند، کمتر نظریه‌ای به مانند نظریه ویلیام پری^۲ (۱۹۸۱؛ ۱۹۷۰) جایگاه دقیق تحول‌شناختی اخلاقی و بلوغ فکری دانشجویان را در ارتباط با محیط و برنامه‌های آموزشی مورد ارزیابی قرار داده و راهکارهای ممکن را برای حرکت دانشجو از یک مرحله به مرحله دیگر و در نهایت موفقیت شغلی و حرفه‌ای او ارائه نموده است. پری^۹ وضعیت تحول‌شناختی را در قالب ۴ مرحله اصلی دوگانه‌گرایی^۱، چندگانه‌گرایی^۵، نسبیت‌گرایی^۶ و تعهد همراه با نسبیت‌گرایی^۷ برای دانشجویان در نظر گرفت. از نظر پری دانشجویان با تفکری ساده و دوقطبی وارد دانشگاه شده و در اثر فرایندهای آموزشی تفکر آن‌ها به تفکری چند قطبی تبدیل می‌شود. آن‌ها در بعضی موارد دچار تردید شده و متوجه می‌شوند که باید تفکر انتقادی را نیز در اندیشه‌های خود بگنجانند (پری، ۱۹۸۱). گرچه مطالعات پری بر پایه مصاحبه‌های وسیع صورت گرفته بود، اما محققینی چون نفلکمپ^۸ (۱۹۷۴)، ویدیک^۱ (۱۹۷۵)، نفلکمپ و اسلیپیتزا^{۱۰} (۱۹۷۶) موفق به پیاده‌سازی تئوری وی و ساخت ابزارهایی مبتنی بر جنبه‌های تحول‌شناختی فردی آموزشی و شغلی دانشجویان شدند. نفلکمپ و اسلیپیتزا (۱۹۷۶) مراحل تحول‌شناختی پری را در جهت دستیابی به معیاری کارآمد برای ارزیابی ادراک دانشجویان نسبت به انتخاب شغل و میزان بلوغ تصمیم‌گیری شغلی آنان مورد بررسی قرار داده و جنبه‌های مختلف آن را توسعه دادند. حرکت دانشجو از یک مرحله به مرحله دیگر مستلزم درک او از روابط متغیرهای زیادی همچون هویت فردی، ارزش‌ها و علایق در فرایند تصمیم‌گیری شغلی است.

1. Pascarella & Terenzini	3. Wiliam Perry	5. Multiplicity	7. Commitment in Relativism	9. Widick
2. Sanders & Morris	4. Dualism	6. Relativism	8. Knepfelkamp	10. Slepitzka

این مراحل به نظر آنان عبارتند از:

۱) دوگانه‌گرایی: در این مرحله دانشجویان تصور می‌کنند که فقط امکان یک انتخاب برای آنان وجود دارد. این الگوی فکری ساده و دوقطبی است. یعنی یا شغلی برای آن‌ها وجود دارد یا ندارد. در این مرحله انتخاب شغل دانشجویان دارای جهت‌گیری خارجی هستند و عوامل خارج از خود را مؤثر در انتخاب شغل می‌دانند.

۲) چندگانه‌گرایی: در این مرحله دانشجو در می‌یابد که امکانات بیشتری وجود دارد که در انتخاب شغل مؤثر هستند. او عقیده پیدا می‌کند که فقط یک فرصت تنها برای اشتغال او وجود ندارد. با این حال هنوز قادر نیست عوامل مهم در گیر در فرایند تصمیم‌گیری شغلی و حرفه‌ای را شناسایی و جمع‌بندی کند.

۳) نسبیت‌گرایی: در این مرحله دانشجو از جهت‌گیری بیرونی به جهت‌گیری درونی رو می‌آورد و عقیده پیدا می‌کند که مهمترین عامل در تصمیم‌گیری شغلی و حرفه‌ای خودش می‌باشد و مسئولیت بیشتری را در انتخاب شغل پذیرا می‌شود. ۴) تعهد همراه با نسبیت-گرایی: در این مرحله دانشجویان مسئولیت بالایی را برای فرایند تصمیم‌گیری شغلی پذیرا می‌شوند. آنها در این مرحله ارزش‌ها اهداف مقاصد و هویت خود را شکل می‌دهند.

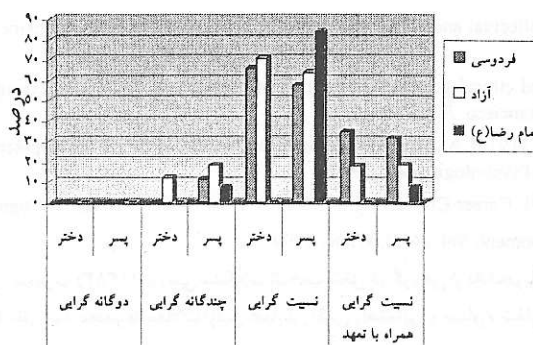
هدف اصلی این پژوهش آن است که با استفاده از رویکرد تحول‌شناختی پری به تعیین و مقایسه سطوح ادراکی و عوامل موفقیت انتخاب شغل دانشجویان تربیت بدنی و علوم ورزشی پرداخته و علاوه بر این، ارتباط تحول‌شناختی با سایر عوامل موفقیت انتخاب شغل نظیر خانواده شرایط اقتصادی جامعه کیفیت دانشگاه محل تحصیل برنامه‌های دولت نوع دانشگاه مهارت‌های حرفه‌ای رشته تحصیلی مهارت‌های شغلی‌یابی و سعی و تلاش فردی و همچنین متغیرهایی چون میزان آگاهی فرد نسبت به اهمیت شغل و سال ورود به دانشگاه را مورد بررسی قرار دهد. توسعه روزافزون رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی حضور دانش‌آموختگان این رشته در مشاغل غیرتخصصی عدم جذب مؤثر و مفید دانش‌آموختگان رشته تربیت‌بدنی در بازار کار و همچنین عدم وجود مطالعه‌ای در خصوص کارکرد تئوری تحول‌شناختی پری در دانشجویان تربیت بدنی از ضروریات انجام این پژوهش محسوب می‌شوند.

روش‌شناسی پژوهش:

این پژوهش از نوع توصیفی بوده و به شکل میدانی اجرا شده است. تعداد ۹۷ دانشجوی پسر و ۶۴ دانشجوی دختر (N=۱۶۱) تربیت‌بدنی دانشگاه‌های فردوسی مشهد غیرانتفاعی امام رضا (ع) و آزاد اسلامی مشهد به طور تصادفی با تخصیص متناسب در هر طبقه انتخاب و به مقیاس تجدید نظر شده نفلکمپ و اسلپتیزا (۱۹۷۶) که روایی آن توسط متخصصین و پایایی آن در یک مطالعه مقدماتی ۰/۸۳ تعیین شده بود پاسخ دادند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه ضریب همبستگی پیرسون و آزمون t گروه‌های مستقل استفاده شد.

یافته‌های پژوهش:

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد ۷۰/۲ درصد دانشجویان نسبت به آینده شغلی خود نگران هستند. ۳۰/۷ درصد دانشجویان اظهار می‌دارند در شناسایی فرصت‌های شغلی مرتبط با رشته تحصیلی خود ناتوان هستند. بر پایه نتایج تحقیق تنها ۴۵/۵ درصد دانشجویان اساتید خود را در مشاوره شغلی مؤثر می‌دانند. از نظر دانشجویان خانواده سعی و تلاش فردی رشته تحصیلی مهارت‌های حرفه‌ای و شرایط اقتصادی جامعه به ترتیب به عنوان عمده‌ترین عوامل موفقیت انتخاب شغل محسوب می‌شوند. بر مبنای نتایج مربوط به تحول‌شناختی انتخاب شغل ۵/۷ درصد دانشجویان در مرحله دوگانه‌گرایی ۷/۷ درصد دانشجویان در مرحله چندگانه‌گرایی ۷۸/۴ درصد در مرحله نسبیت-گرایی و ۸/۲ درصد در مرحله تعهد همراه با نسبیت‌گرایی قرار دارند. میانگین تحول‌شناختی انتخاب شغل برای دانشجویان تربیت‌بدنی دانشگاه فردوسی ۵۴/۰۶، دانشگاه غیرانتفاعی امام رضا (ع) ۵۱/۸۱ و آزاد اسلامی (واحد مشهد) ۵۱/۵۳ بدست آمد. همچنین میانگین تحول‌شناختی برای دانشجویان دختر ۵۵/۵۱ و برای دانشجویان پسر ۵۴/۷۲ بدست آمد. نمودار ۳، جایگاه تحول‌شناختی انتخاب شغل دانشجویان را به تفکیک جنسیت و دانشگاه محل تحصیل نشان می‌دهد.

نمودار ۱. جایگاه تحول‌شناختی انتخاب شغل دانشجویان به تفکیک جنسیت و دانشگاه محل تحصیل

بین تحول‌شناختی دانشجویان تربیت‌بدنی دانشگاه‌های مشهد به تفکیک جنسیت و دانشگاه محل تحصیل تفاوت معنی‌داری یافت نشد ($p < 0.05$). بین تحول‌شناختی انتخاب شغل دانشجویان تربیت‌بدنی با آگاهی آنان نسبت به اهمیت شغل و انتخاب آن رابطه معنی‌داری وجود دارد ($p < 0.05$). بین تحول‌شناختی انتخاب شغل دانشجویان تربیت‌بدنی با انتخاب رشته تحصیلی و دانشگاه محل تحصیل به عنوان عوامل موفقیت انتخاب شغل رابطه معنی‌داری وجود دارد ($p < 0.05$). بین تحول‌شناختی انتخاب شغل دانشجویان تربیت‌بدنی با سال ورود به دانشگاه رابطه معنی‌داری یافت نشد ($p < 0.05$).

بحث و نتیجه‌گیری: بر پایه نتایج تحقیق تحول‌شناختی اکثریت دانشجویان تربیت‌بدنی (۷۸/۴ درصد) در مرحله نسبیت‌گرایی قرار دارد. این بدان معناست که اکثریت دانشجویان سعی می‌کنند مسئولیت بیشتری را در ارتباط با انتخاب شغل خود پذیرا شوند. رسیدن دانشجو به این سطح از تحول‌شناختی شاید بیش از آنکه نتیجه بروندهای آموزشی باشد، نتیجه ناامیدی و یا عدم اطمینان او از سازوکارهای بیرونی است. این عدم اطمینان می‌تواند دانشجو را در ایجاد تعهدی که در نهایت تکامل معرفت‌شناختی و موفقیت او را منجر می‌شود دچار مشکل سازد. بنابراین وضعیت فعلی تحول‌شناختی انتخاب شغل در دانشجویان می‌تواند به علت شرایط محیطی باشد تا وضعیت آگاهانه‌ای که بر مبنای یک برنامه از پیش تعیین شده شکل گرفته است. نکته دیگر حضور تعداد کمی از دانشجویان (۸/۲ درصد) در مرحله تعهد همراه با نسبیت‌گرایی است. مرحله‌ای که دانشجو ارزش‌ها اهداف مقاصد و هویت خود را در ارتباط با انتخاب شغل شکل داده و فرایند تعهد را به صورتی عینی و مشهود تجربه می‌کند. مرحله‌ای که فرد در موقعیت‌های پیچیده عملکرد مؤثرتری را از خود نشان داده و به سطحی از تفکر انتقادی دست می‌یابد (مورگان و فوستر ۱۹۹۹). در شرایطی که هیچکدام از دانشگاه‌های تحت بررسی دارای برنامه مشخص و از پیش تعیین‌شده برای توسعه تحول‌شناختی انتخاب شغل دانشجویان تربیت‌بدنی و ارائه خدمات مشاوره شغلی تخصصی به آنان نیستند نبود تفاوت در جایگاه تحول‌شناختی دانشجویان تربیت‌بدنی به تفکیک دانشگاه‌های محل تحصیل امری طبیعی و مورد انتظار محسوب می‌شود. همچنین وجود رابطه معنی‌دار بین تحول‌شناختی انتخاب شغل دانشجویان با آگاهی آنان نسبت به اهمیت شغل و انتخاب آن بیانگر این نکته است که هر چقدر سطوح ادراکی دانشجویان در ارتباط با انتخاب شغل توسعه یافته است، به تناسب آن میزان آگاهی و دانش فرد نیز نسبت به ضرورت و اهمیت انتخاب شغل و نیاز به مشاوره شغلی افزایش یافته است. آنچه مسلم است تحول‌شناختی انتخاب شغل در دانشجویان تربیت‌بدنی قابل توسعه بوده و هنوز فعالیت منسجم و سازمان‌یافته‌ای برای توسعه و شناسایی فرایندها و روش‌های انتخاب شغل معرفی ماهیت مشاغل در رشته تربیت‌بدنی معرفی فرصت‌های شغلی، راهنمایی و مشاوره در اخذ هدف‌ها ملاک‌ها و معیارهای شغلی در جامعه تحت بررسی صورت نگرفته است. بدیهی است برگزاری کارگاه‌های آموزشی و توجیهی مشاوره شغلی برای اساتید برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های ترویجی مشاوره شغلی دانشجویان به طور منظم برگزاری دوره‌های کارورزی ایجاد انگیزه برای دانشجویان به منظور حضور هر چه بیشتر آنان در محافل حرفه‌ای ایجاد و توسعه روحیه پژوهشی در دانشجویان از جمله مواردی است که می‌تواند ساختار فکری دانشکده‌های تربیت‌بدنی را در جهت ارتقاء تحول‌شناختی و در نهایت موفقیت دانشجویان تغییر دهد. **واژه‌های کلیدی:** سطوح ادراکی، عوامل موفقیت انتخاب شغل دانشجویان تربیت‌بدنی

منابع

1. Sanders, S. E., & Morris, H. (2000). Exposing student teachers' content knowledge: empowerment or debilitation?. *Educational Studies* (Carfax Publishing), 26(4), 397-409.
 2. Perry, W. (1970). *Forms of intellectual and ethical development in the college years: A scheme*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
 3. Perry, W. (1981). *Cognitive and ethical growth: The making of meaning*. In A. W. Chickering and Associates, *The modern American college*. San Francisco: Jossey-Bass.
 4. Knefelkamp, L., & Slepitz, R. (1976). A cognitive-developmental model of career development: An adaptation of the Perry scheme. *The Counseling Psychologist*, 6(3), 53-58.
 5. Morgan, B., & Foster, V. (1999). Career Counseling for Reentry Dual Career Woman: A Cognitive Development Approach, *Journal of Career Development*, Vol. 26(2), Winter 1999.
۶. شفیع‌آبادی عبدالله؛ فرحبخش کیومرث (۱۳۸۳)، بررسی مشکلات انتخاب شغل در گروهی از دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و ضرورت ارائه خدمات مشاوره شغلی از نظر آنها مجموعه مقالات اولین همایش نقش راهنمایی و مشاوره شغلی در بازار کار صص: ۲۹۷-۲۸۷.